

ZNAČAJ I POTENCIJALI ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA NA
UNIVERZITETU U NOVOM SADUDanijela Ćirić¹, Danijela Gračanin², Jelena Stanković³, Jelena Ćurčić⁴^{1,2,3,4}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija¹daniela.ciric@uns.ac.rs, ²gracanin@uns.ac.rs, ³stankovicj@uns.ac.rs, ⁴curcicj@uns.ac.rs,

Kratak sadržaj: Podaci iz istraživanja kod nas, kao i u drugim zemljama, pokazuju da su žene značajno manje zastupljene u preduzetništvu. To znači da u ovoj oblasti postoje naglašene rodne nejednakosti koje se moraju brže prevazilaziti budući da one znače gubitak za društvo usled ekonomskog neangažovanja obrazovnog i profesionalnog potencijala žena. Na Univerzitetu u Novom Sadu trenutno studira preko 20.000. studentkinja koje predstavljaju bezgraničan kapital koji se sastoji od: znanja, veština i ideja. Mnoge od njih dolaze iz sredina u kojima su žene još uvek diskriminisane i čiji je položaj u odnosu na položaj muškarca znatno podređeniji. U ovom radu predstavljeno je istraživanje, sprovedeno u decembru 2018. godine, u kojem je učestvovalo 363 studentkinje Univerziteta u Novom Sadu, a koje je imalo za cilj da proceni njihove preduzetničke sposobnosti, ispita namere i stavove o pokretanju sopstvenog biznisa kao i da identifikuje faktore motivacije i stavove o podršci koja im nedostaje tokom studiranja a koja bi ih podstakla da koriste svoje preduzetničke potencijale. Cilj ovog istraživanja je da se dođe do praktičnih preporuka za razvoj novih neformalnih, a atraktivni načini za edukaciju i promovisanje koncepta preduzetništva među studentkinjama Univerziteta u Novom Sadu.

Ključne reči: preduzetništvo, UNS, žensko preduzetništvo

THE SIGNIFICANCE AND POTENTIALS OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP
AT THE UNIVERSITY OF NOVI SAD

Abstract: Research data in our country, as in other countries, show that women are significantly less represented in entrepreneurship. This means that in this area there are gender inequalities that must be overcome faster because they mean a loss to society due to economic non-engagement of the educational and professional potential of women. At the University of Novi Sad, there are currently studying over 20,000 female students who represent limitless capital consisting of: knowledge, skills and ideas. Many of them come from environments in which women are still discriminated and whose position relative to the position of a man is significantly more subordinate. This paper presents a research conducted in December 2018, involving more than 300 female students from the University of Novi Sad with the aim to assess their entrepreneurial abilities, intentions and attitudes about starting their own business as well as to identify what motivates them and what kind of support during their studies would encourage them to use their entrepreneurial potential. The aim of this research is to provide practical recommendations for the development of new informal and attractive ways to educate and promote the concept of entrepreneurship among the female students of the University of Novi Sad.

Key Words: entrepreneurship, UNS, women entrepreneurship

1. UVOD

Inovativno preduzetništvo je ključni faktor rasta i razvoja svake zemlje. Ono se kao karakteristika savremenog poslovanja smatra glavnim činiocem dinamične i savremene privrede zasnovane na ekonomiji znanja. Poslednjih decenija preduzetništvo i preduzetnička kultura kao društveni fenomeni u fokusu su pažnje naučne zajednice koja nastoji da objasni njihov doprinos u domenu ekonomskog rasta, inovacija, zapošljavanja kao i u razvoju karijere žena [1]. Posmatrano na internacionalnom nivou žensko preduzetništvo nesumnjivo doprinosi razvoju svetske ekonomije, a naročito u zemljama sa niskim i srednjim dohotkom [2]. Takođe, jedan od indikatora razvoja određenog društva je i stepen uključenosti žena u preduzetničke aktivnosti što je važan pokazatelj njihovog ekonomskog položaja u društvu. Iako se u većini savremenih društava implementiraju različiti programi i politike za podsticaj ženskog preduzetništva sa ciljem afirmisanja njihovog ekonomskog položaja ali i opšteg socio-ekonomskog progresa društva, ono je i dalje na značajno nižem nivou u odnosu na preduzetništvo muškaraca.

Na Univerzitetu u Novom Sadu danas studira preko 20.000 studentkinja koje predstavljaju bezgraničan kapital koji se sastoji od: znanja, veština i ideja. Od ukupno 39.635 upisanih studenata, u 2017/2018 u 22.167 su studentkinja, što čini 55,9 % od ukupnog broja. Pored gore navedenih brojki, u 2017/2018. godini se upisalo i 1486 apsolviranih, od kojih 773 studentkinje (52%). Mnoge od njih dolaze iz sredina u kojima su žene još uvek diskriminisane i čiji je položaj u odnosu na položaj muškarca znatno podređeniji. S obzirom na to da već imaju izgrađena predubedenja koja su preuzeta iz porodice ili sredine u kojoj žive, dodatni podsticaj i pružanje podrške njihovim idejama i ukazivanje na veliki potencijal i mogućnosti koje imaju od velikog su značaja za kako njihov lični i profesionalni razvoj, tako i za unapređenje njihovog položaja u društvu.

2. ŽENSKO PREDUZETNIŠTVO

U svakodnevnom govoru čujemo reč preduzetnik, preduzetništvo. Jesmo li se ikada zapitali šta ti pojmovi stvarno znače? Preduzetništvo je pojam koji predstavlja spremnost pojedinca ili više partnera da uz određeno ulaganje kapitala i preuzimanje rizika, uz određene neizvesnosti uđe u poslovni poduhvat sa ciljem stvaranja profita. To je način delovanja u kojem preduzetnik odlučuje šta, kako i za koga stvoriti i realizovati na tržištu, na taj način ulazeći u preduzetnički poduhvat na svoj trošak i rizik s ciljem sticanja dobiti. Bit preduzetništva je u dinamici, stalnom traženju novih ideja, maštovitosti u pronalaženju novih mogućnosti u poslovanju, pouzdanoj intuiciji i proceni te veštini i borbenosti.

Kreativni i poslovni potencijali koje u sebi krije žensko preduzetništvo nisu u potpunosti iskorišćeni u većini zemalja. Ovo je tema koja je relativno nova u Srbiji, kao i u svetu. Kao takva, nosi sa sobom brojne nepoznanice, ali istovremeno, i širok spektar mogućnosti. Moderno društvo koje sve više zahvataju promene u eri digitalizacije, novih tehnologija i novih načina poslovanja zahteva i nove pristupe, kao i nove ideje. Uloga žena u društvu se sve više menjala kroz vreme te je danas sve češći slučaj da žene započinju sopstveni biznis i tako doprinose ekonomskom razvoju društva, kao i kreiranju drugačijeg pogleda na poslovanje koje je dugo bilo rezervisno samo za muškarce, bar u oblasti vođenja sopstvenog biznisa. Praćenje na međunarodnom nivou pokazalo je da preduzetništvo žena daje značajan doprinos svetskoj ekonomiji i to posebno u zemljama niskog i srednjeg dohotka [2]. Statistika pokazuje da žene u Srbiji imaju za 30% manje šanse da se zaposle u odnosu na muškarce. Uključivanje žena u preduzetništvo je konstantno ispod nivoa uključivanja muškaraca, a može se reći i da vremenski za njim zaostaje [3]. Pored toga, veliki deo ukupno radno sposobne ženske populacije je ekonomski neaktivno. Naravno, razlike se pojavljuju i u varijablama kao što su starost, stepen obrazovanja i mesto gde žive.

3. OPIS ISTRAŽIVANJA

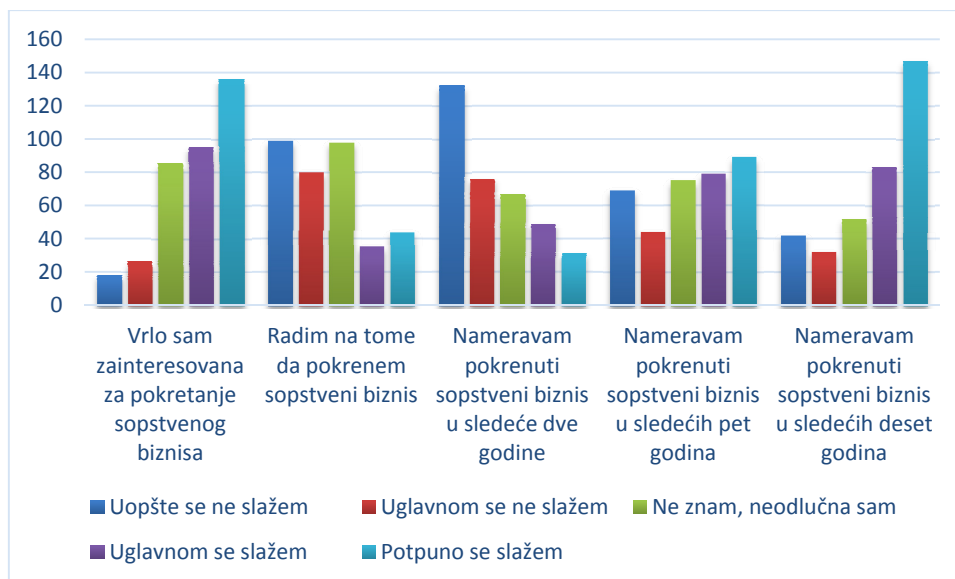
Opšti cilj zadatka istraživanja bio je da procenimo priroda i dinamika preduzetničkog razmišljanja i delovanja ženske studentske populacije Univerziteta u Novom Sadu, kao i njihov preduzetnički potencijal. Istraživanjem stavova ženske studentske populacije nastojali smo da sagledamo njihove namere i stavove o pokretanju sopstvenog biznisa, procenu sopstvenih preduzetničkih potencijala, kao i stavove i podršci i motivaciji koju dobijaju tokom studija, za pokretanje sopstvenog biznisa. Analizom rezultata, želeli smo da shvatimo strukturu i dinamiku preduzetničkih razmišljanja i delovanja ženske studentske populacije kao i njihovih potencijala koji su možda bili neiskorišćeni do sada.

Da bi se istražila priroda i dinamika preduzetničkog razmišljanja i delovanja ženske studentske populacije Univerziteta u Novom Sadu, kao i njihov preduzetnički potencijal, sastavljen je upitnik od broja tematskih pitanja zatvorenog tipa. Upitnik je objavljen u formi štampane ankete, kao i elektronskoj formi i distribuiran je na fakultetima Univerziteta u Novom Sadu, kao i putem naloga nekolicine studentskih organizacija na društvenim mrežama, tokom decembra 2018. godine.

Uzorak čine studentkinje Univerziteta u Novom Sadu (Fakulteta tehničkih nauka, Prirodno matematičkog fakulteta, Filozofskog fakulteta, Akademije umetnosti, Poljoprivrednog fakulteta, Tehnološkog fakulteta, Medicinskog fakulteta, Tehničkog fakulteta Mihajlo Pupin, Ekonomskog fakulteta). Ukupno je anketirano 363 studentkinje od kojih većina pohađaju osnovne akademske studije, 294 (81%). U anketi su učestvovala i studentkinje master studija i doktorskih studija, respektivno 50 (714%) odnosno 19 (5%).

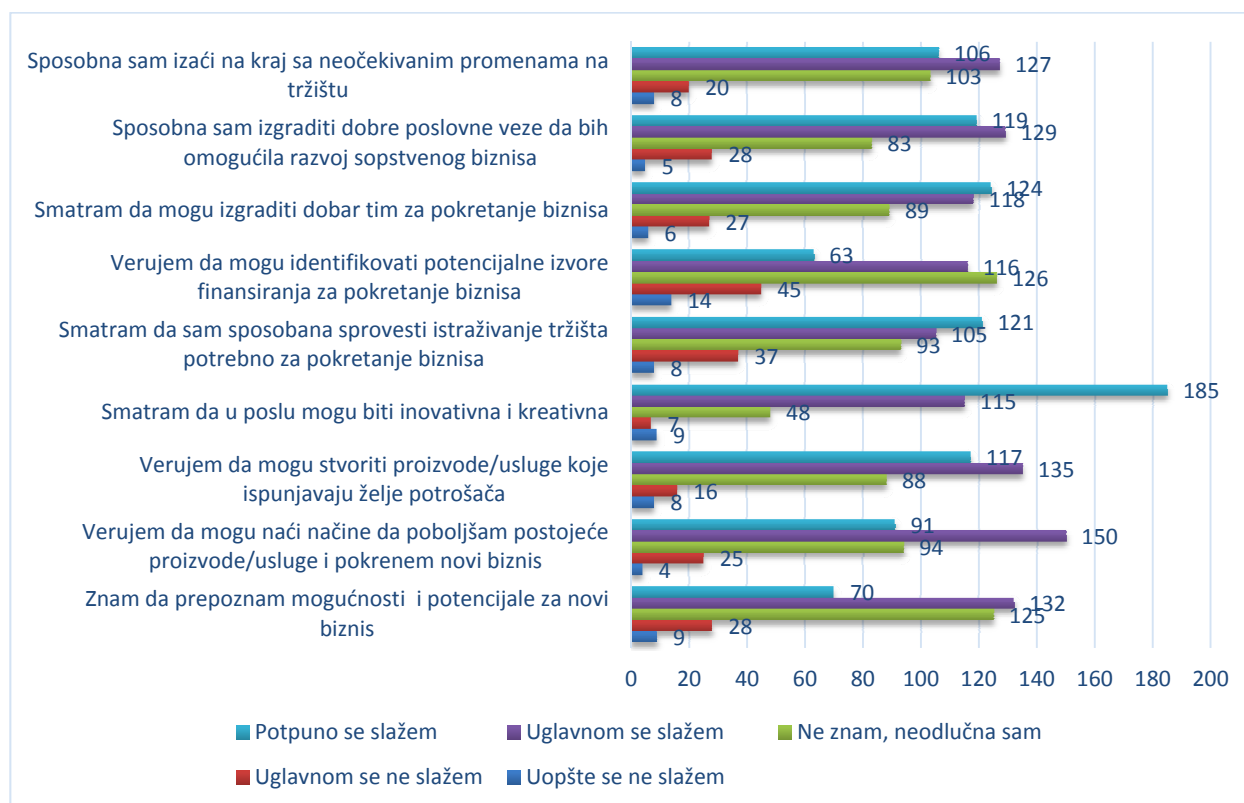
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Studentkinje su najpre bili pitane o svojim namerama i stavovima o pokretanju sopstvenog biznisa. Ovo pitanje je važno jer može opisati trenutno stanje svesti studentkinja Univerziteta u Novom Sadu i njihove preduzetničke namere. Na slici 1 može se zapaziti da je dominantna većina studentkinja veoma zainteresovana za pokretanje sopstvenog biznisa, ali da veoma mali procenat u odnosu na one koje žele, zaista rade na pokretanju sopstvenog biznisa. Interesantan zaključak se može izvući kada se gledaju pokazatelji namere ispitanica da pokrenu sopstveni biznis u periodu od 1, 5 ili 10 godina. Trenutno većina njih ne namerava da pokrene sopstveni biznis i ako na trenutnom nivou interesovanje za time je veliko. Tek kako se se produžava period, odgovori i namere ispitanica se menjaju, te značajan broj namerava u periodu od narednih 10 godina da pokrene sopstveni biznis.

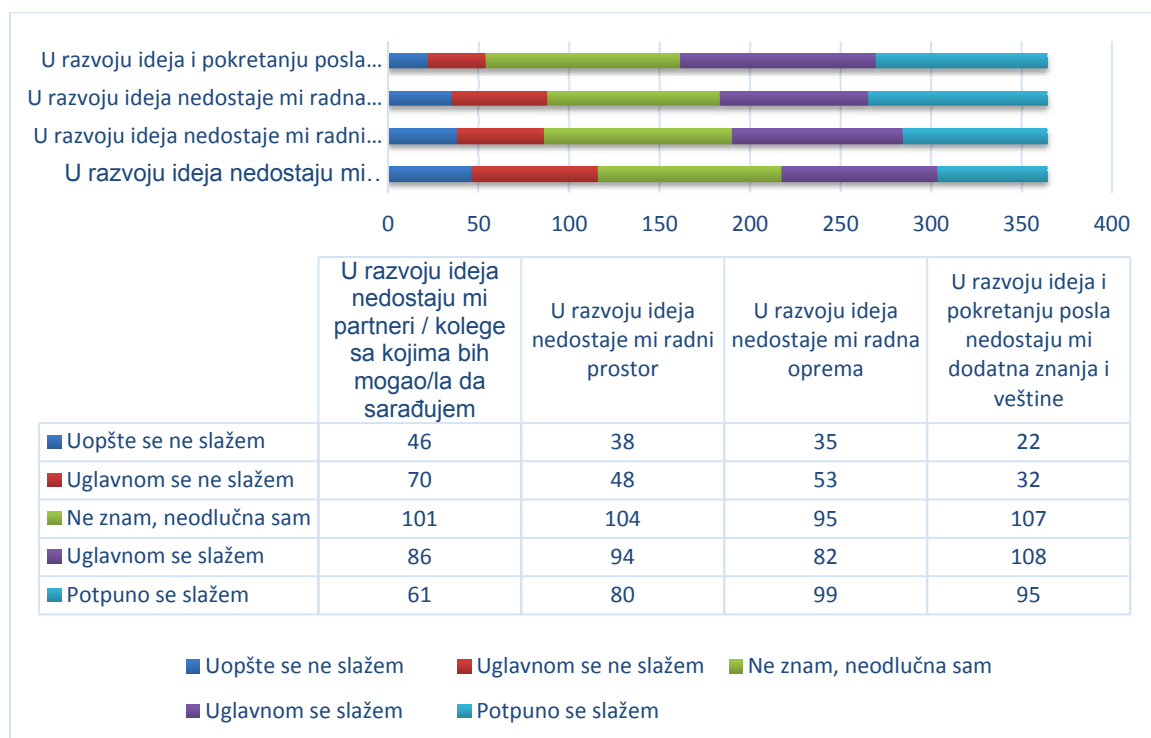

Slika 1. Namere za pokretanje sopstvenog biznisa

Kako bismo bolje rasvetlili preduzetničke kapacitet studentkinja, u sledećem delu upitnika, studentkinje su se izjašnjavale o procenama sopstvenih preduzetničkih sposobnosti. Od studentkinja se zatim zatražilo da obeleže svoje slaganje sa brojnim izjavama koje su relevantne procenu, na skali od 1 do 5. Kao što je prikazano na slici 2, izjava sa kojom se studentkinje uglavnom identifikuju je ona u kojoj se tvrdi da u poslu mogu biti inovativne i kreativne, što ukazuje na njihovu pozitivnu percepciju u svojim inovativnim potencijalima. Na slici 2 predstavljena je detaljna analiza njihovih odgovora.

Slika 2. Procena sopstvenih preduzetničkih sposobnosti

Slika 3. Tri nivoa akademskih studija i udeo istraživačkih aktivnosti i
ovladavanja poznatim na pojedinim nivoim

5. ZAKLJUČAK

Obrazovni sistemi koji podstiču studente na inicijativnost, proaktivnost i inovativnost direktno utiču na preduzetničke namere studenata. Širi društveni kontekst i razvijenost institucija koje pružaju direktnu podršku razvoju preduzetništva, takođe pozitivno utiču na razvoj preduzetništva i samozapošljavanje kao karijerne opcije u toku ili nakon završetka školovanja.

Jedan od razloga za nedovoljno samopouzdanje i nedostatak preuzimanja inicijative mladih je edukacija mladih u oblasti preduzetništva koja je i dalje nedovoljno usvojena u sistemu formalnog obrazovanja koji se pretežno bazira na nepraktičnim teorijskim osnovama i u vezi sa tim moraju se naći novi neformalni ali ujedno i atraktivni načini za edukaciju i promovisanje koncepta preduzetništva među studentima. Osim podsticanja omladinskog preduzetništva, Univerzitet bi trebalo da preuzme aktivniju ulogu u promovisanju celoživotnog učenja studenata kroz reformisano formalno, neformalno i informalno obrazovanje, koje pored znanja, omogućuje izgradnju generičkih, tzv. „mekih“ veština i kompetencija studenata. Set znanja i veština omogućio bi studentima veću zapošljivost.

Visokoškolske ustanove koje pretenduju da postanu tzv. „preduzetnički univerziteti“ trebalo bi bez oklevanja da krenu u proces internog organizacionog restrukturiranja i sveobuhvatne reforme studijskih programa usklađenih sa evropskim Standardima i smernicama za obezbeđivanje kvaliteta u Evropskom prostoru visokog obrazovanja. Kako bi ovaj put bio što prohodniji, neophodni su razvojni programi koji će podržati žene u svojoj borbi u poslovnom svetu. U Srbiji se proteklih godina sve više pokreću inicijative iz ove oblasti, sa ciljem poboljšanja tržišne klime koja bi bila podsticajna za razvoj preduzetništva. Važnost ekonomskog osnaživanja žena i benefiti koji se mogu materijalizovati od toga su neosporni. Ipak, u realnosti još uvek nije ostvarena jednakost između žena i muškaraca. Zbog toga je važno okretanje preduzetništvu kao mogućnosti za rast i razvoj svake zemlje. Evropska unija je prepoznala preduzetništvo kao glavni faktor budućeg napretka. Uprkos tome, širom Evrope, pa i u Srbiji, preduzetnički potencijal žena je velikim delom neiskorišćen ili nedovoljno razvijen. Otklanjanje barijera i podrška ženama da kroče u razvoj sopstvenog biznisa, važan je korak u izgradnji podržavajućeg okruženja za razvoj ženskog preduzetništva kroz promociju, podizanje svesti, obrazovanje, mere finansiranja, podršku inovacijama i podsticajne programe koji će sve to objediniti i ponuditi sveobuhvatnu podršku svim preduzetnicama i onima koje će to postati.

6. LITERATURA

- [1] Popović Pantić, S. (2012). *Žensko preduzetništvo kroz samozapošljavanje u Srbiji tokom tranzicije: uporedna analiza i empirijsko istraživanje*. Doktorska disertacija. Preuzeto sa <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:6928/bdef:Content/download>, 23. Novembar 2018.
- [2] Allen, I. E., Elam, A., Langowitz, N. & Dean, M. (2007). *Report on Women and Entrepreneurship*. Babson, London: Global Entrepreneurship Monitor.
- [3] SECONS. (2011). *Polazna studija o ženskom preduzetništvu*. Beograd.